

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
για την επέτειο
της 28ης Οκτωβρίου 1940

Παρασκευή 24 Οκτωβρίου 2014

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

για την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940

Παρασκευή 24 Οκτωβρίου 2014

Αίθουσα Ολομέλειας Κοινοβουλίου

Γενική επιμέλεια εκδήλωσης

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Μακέτα εξωφύλλου - Σχεδιασμός - Σελιδοποίηση

Ζευγώλης Πάνος | Δ/ση Εκδόσεων & Εκτυπώσεων της Βουλής

Επιμέλεια έκδοσης προγράμματος – Παραγωγή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΝ

Στο εξώφυλλο: «Η Ελλάδα συνεχίζει να μάχεται».

Αφίσα που τυπώθηκε στην Αγγλία, 1941, (ΕΛΙΑ)

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

για την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940

Παρασκευή 24 Οκτωβρίου 2014
(Αίθουσα Ολομέλειας Κοινοβουλίου)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- Μ. Χατζιδάκις **Μια πόλη μαγική**
- D. Shostakovich **Valse N° 2**
- Μ. Χατζιδάκις **(Το Χαμόγελο της Τζοκόντας)**
Όταν έρχονται τα σύννεφα
Το Κονσέρτο
Ο χορός με την σκιά μου
- Μ. Θεοδωράκης **Άσμα Ασμάτων**
(Τραγουδά η Κωνσταντίνα Κορδούλη)
- **ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ**

The Underground Youth Orchestra

Η Underground Youth Orchestra ξεκίνησε από ένα σύνολο παιδιών, που επιθυμούσαν να βρίσκονται και να κάνουν μουσική μαζί. Οι πρόβες ξεκίνησαν σε ένα υπόγειο (εξ' ου και το όνομα της ορχήστρας) και τα πρώτα χρόνια οι συναυλίες είχαν εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

Το καλοκαίρι του 2012 η ορχήστρα έκανε την πρώτη επίσημη παρουσία της συμμετέχοντας σε δύο Φεστιβάλ. Το Φεστιβάλ Ανδραβίδας-Κυλλήνης και το Φεστιβάλ Δήμου Λουτρακίου. Τον Ιανουάριο του 2013 πραγματοποίησε συναυλία στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός. Σε συνεργασία με την πρεσβεία της Βενεζουέλας την άνοιξη του 2013 πραγματοποίησε συναυλία-εκδήλωση για το El Systema. Τον Σεπτέμβριο του 2013 έλαβε μέρος στις εκδηλώσεις Αφής της Φλόγας για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Έκτοτε παρουσιάζει τακτικά προγράμματα στην Αθήνα αλλά και στην επαρχία.

Η ορχήστρα έχει συνεργαστεί με την Έλλη Πασπαλά σε ένα πρόγραμμα με μουσική της Μεσογείου, και με την σοπράνο Ελληνίκη Ζερβού σε ένα πρόγραμμα με Λατινοαμερικάνικη μουσική.

Τα μέλη της ορχήστρας είναι σπουδαστές μουσικής ηλικίας 12-22 ετών. Το σχήμα συμπληρώνεται από τρεις επαγγελματίες μουσικούς που είναι και υπεύθυνοι για την οργάνωση της ορχήστρας.

Η σύνθεση της ορχήστρας περιλαμβάνει έγχορδα (βιολιά, βιόλες, τσέλα, κοντραμπάσο), ξύλινα πνευστά (φλάουτο, κλαρινέτο, μπάσο κλαρινέτο, σαξόφωνο), χάλκινα πνευστά (τρομπόνι), κρουστά, άρπα και πιάνο. Ανάλογα με τις απαιτήσεις του ρεπερτορίου συμπληρώνεται με όργανα όπως κανονάκι, μαντολίνο, φουσαρμόνικα.

Σκοπός της ορχήστρας είναι να φέρει τα παιδιά κοντά στα περισσότερα είδη ποιοτικής μουσικής, διευρύνοντας το ρεπερτόριο καθώς και τις τεχνικές δυνατότητες των μελών της.

The Underground Youth Orchestra

A' Βιολιά

Μαρίνα Ηλιάδου
Εμμανουέλα Φώτη
Δημήτρης Αλεξόπουλος
Βασίλης Τράπαλης

Τσέλα

Δάφνη Ηλιάδου
Ματέο Σεσάνι
Μιράντα Ζαχοπούλου
Άρτεμις Βεντούρη-Ρούσσου

Μπάσο Κλαρινέτο

Γιώργος Ζερβός

Σαξόφωνο

Σοφία Ρουμπάτη
Τόμ Λύντς

B' Βιολιά

Σαμ Καραπετιάν
Στέλλα Κουτσέλη
Εμμανουέλα Γκίκα

Κοντραμπάσο

Αλέξανδρος Τζιόβας

Τρομπόνι

Ιωάννης Κοκκόρης

Φλάουτα

Ελένη Γούσγουλη
Αντιγόνη Πάππου
Έλλη Φραγκή

Κρουστά

Σοφία Γούσγουλη

Βιόλα

Αυγούστα Σεσάνι
Μάρθα Παπαδοπούλου

Κλαρινέτο

Γιάννης Κονσολάκης
Αναστασία Κυριτσοπούλου

Άρπα

Ερσίλια Μικρού

Κανονάκι

Ειρήνη Ντούτσουλη

Επίσης συμμετέχουν οι επαγγελματίες μουσικοί και δάσκαλοι:

Franc Shestani και Antonela Cefa, βιολί

Ευσταθία Παπαγεωργοπούλου, πιάνο

Κώστας Ηλιάδης, Διεύθυνση, Ενορχήστρωση

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ
του Προέδρου του Συλλόγου των Υπαλλήλων της Βουλής
κου **Ιωάννη Σιαμπάνη**

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων,
Κύριοι Αντιπρόεδροι,
Κυρίες και κύριοι Εκπρόσωποι των Κομμάτων,
Κύριες και Κύριοι Βουλευτές,
Κύριε Γενικό Γραμματέα,
Κύριε Ειδικό Γραμματέα,
Κύριε Πρόεδρε του Επιστημονικού Συμβουλίου,
Κύριε Γενικό Γραμματέα του Ιδρύματος της Βουλής,
Κύριε Φρούραρχε,
Κυρίες και Κύριοι συνάδελφοι,

Συγκεντρωθήκαμε σε αυτήν την ιστορική Αίθουσα για να γιορτάσουμε όπως κάθε χρόνο την εθνική επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου του 1940. Ο Σύλλογος των Υπαλλήλων της Βουλής των Ελλήνων έχει τη χαρά και την τιμή να διοργανώνει την εορταστική αυτή εκδήλωση μνήμης που αποτελεί αφορμή στοχασμού αλλιά και απολογισμού.

Σήμερα κοντοστεκόμαστε και βγαίνουμε από την καθημερινότητά μας για να ανατρέξουμε στα γεγονότα που σημάδεψαν τον λαό μας και επηρέασαν τις οικογένειές μας 74 χρόνια πίσω.

Σήμερα είναι μέρα αφιερωμένη στην ιστορία μας σε όλα τα επίπεδα, το κοινωνικοπολιτικό, το διπλωματικό, το στρατιωτικό αλλιά και το πολιτιστικό, το πνευματικό.

Σήμερα συγκεντρωνόμαστε για να θυμηθούμε γενναίες συλλογικές στιγμές και πράξεις των Ελλήνων. Να ανακαλέσουμε στηθύμησή μας τα υψηλά και σπουδαία ιδανικά που μας ένωσαν πολλές φορές στο παρελθόν και που εξακολουθούν να μας ενώνουν και σήμερα, παρόλες τις δυσκολίες και τις αναταράξεις. Το ιδανικό της ελευθερίας, της πολυτιμότερης από όλες τις αξίες του ανθρώπου. Η ελευθερία που πάντα κατακτιέται με αγώνες και θυσίες από όλα τα μέλη της κοινωνίας και, διατηρείται επίσης με συνεχή επαγρύπνηση, εγρήγορση, δημοκρατία, δικαιοσύνη και αλληλεγγύη. Η συνείδηση ότι η προσπάθεια για ελευθερία και αξιοπρέπεια δεν σταματά ποτέ. Ισχύει όχι μόνο σε καιρό κηρυγμένου πολέμου αλλιά και στον καιρό της ειρήνης. Στις περιόδους ειρήνης

αλλάζει μορφή και ποιότητα αλλά δεν παύει να είναι ένα συνεχές αίτημα.

Το παράδειγμα των κοντινών προγόνων μας είναι ένα μήνυμα τόλμης και ανδρείας. Από αυτό αντλούμε κουράγιο και δύναμη. Το πρότυπό τους μπορεί να μας εμπνεύσει, να μας κάνει καλύτερους ανθρώπους.

Για την αυταπάρνηση και τις θυσίες, σωματικές και ψυχικές της γενιάς που βίωσε τον πόλεμο του 1940, θα μιλήσει η κ. Ασπασία Παπακωνσταντίνου.

Αθήνα, 24 Οκτωβρίου 2014

Ιωάννης Σιαμπάνης

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 28^η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

«ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ '40»

από την υπάλληλο της Διεύθυνσης Βιβλιοθήκης της Βουλής,

Ασπασία Παπακωνσταντίνου

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής,
Κυρία και Κύριοι Αντιπρόεδροι της Βουλής,
Κύριοι εκπρόσωποι των Κομμάτων,
Κυρίες και Κύριοι Βουλευτές,
Κύριε Γενικό Γραμματέα της Βουλής,
Κύριε Πρόεδρε του Επιστημονικού Συμβουλίου,
Κύριε Πρόεδρε της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων
για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία,
Κύριε Ειδικό Γραμματέα,
Κύριε Φρούραρχε,
Αγαπητές και αγαπητοί Συνάδελφοι,

Σήμερα, εδώ, στο χώρο του Ελληνικού Κοινοβουλίου καλούμαστε να ζωντανέψουμε την ιστορική μνήμη, ως οδηγό του παρόντος και του μέλλοντος και να τιμήσουμε τους Έλληνες εκείνης της γενιάς που βρέθηκαν αντιμέτωποι με έναν απρόκλητο πόλεμο.

Το έπος του '40, το οποίο προκάλεσε τον παγκόσμιο θαυμασμό, γράφτηκε με θυσίες του Ελληνικού Λαού. Γράφτηκε με το αίμα των στρατιωτών και των εθελοντών που έσπευσαν στο Αλβανικό Μέτωπο για να απαντήσουν, στο όνομα της ελευθερίας, στην ιταμή πρόκληση του ιταλικού φασισμού. Γράφτηκε με τον ιδρώτα των γυναικών της Πίνδου που μετέφεραν στις πλάτες τους τα εφόδια μέσα από δύσβατα μονοπάτια, «γιατί ήταν κλειστά τα γεφύρια».

Α. Ο τόπος και ο χρόνος

Στις 28 Οκτωβρίου 1940 η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα υστέρη από την άρνηση του πρωθυπουργού Μεταξά να υποκύψει στο τηλεσίγραφο το οποίο απαιτούσε την ελεύθερη διέλευση των ιταλικών στρατευμάτων από την ελληνοαλβανική μεθόριο και την κατάληψη στρατηγικών σημείων του ελληνικού εδάφους. Η Ελλάδα εισερχόταν με αυτόν τον τρόπο στην περιπέτεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο οποίος είχε ξεκινήσει 14 μήνες νωρίτερα με την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων στην Πολωνία.

Βασικός στόχος της ελληνικής διπλωματίας εκείνη την περίοδο ήταν η αποφυγή της εμπλοκής σε μια πολεμική περιπέτεια. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες για αποτροπή της βουλγαρικής απειλής, κατευνασμός της Ιταλίας, στενή συνεργασία με τη Βρετανία και φιλικές σχέσεις με τη Γερμανία, η ελληνική διπλωματική προσέγγιση δεν κατάφερε τελικά να αποτρέψει την εισβολή.

Ο Μεταξάς, εκπροσωπώντας τις επιλογές του βασιλιά και των Άγγλων και κυρίως τη θέληση του ελληνικού λαού, έθεσε φραγμό στις ιταλικές αξιώσεις. Το ΟΧΙ και η καθολική κινητοποίηση των Ελλήνων έδωσαν την πρώτη νίκη στην ηπειρωτική Ευρώπη εναντίον των δυνάμεων του Άξονα. Η έκβαση του ελληνοϊταλικού πολέμου κρίθηκε από τα εδαφικά και κλιματικά δεδομένα, τη διαθεσιμότητα έμψυχου υλικού και εφεδρειών και την αγωνιστική διάθεση στο πεδίο της μάχης.

Η ανέτοιμη, για ευρωπαϊκές ή μεσογειακές πολεμικές περιπέτειες, Ιταλία εξαντλημένη από πολύχρονους αποικιακούς πολέμους και την πολύπλευρη συμμετοχή της στον Ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, θεώρησε την περίπτωση της Ηπείρου ως μια πρώτης τάξεως ευκαιρία. Η κατάκτησή της θα άνοιγε για τον ιταλικό στρατό τα λιμάνια της Πρέβεζας και του Αμβρακικού και θα έκανε δυνατή την αποβίβαση δυνάμεων επαρκών για την περαιτέρω κατάκτηση ολόκληρης της Ελλάδας. Θα έλυνε, με τον τρόπο αυτό, το αξεπέραστο πρόβλημα του ανεφοδιασμού ενός σημαντικού εκστρατευτικού σώματος διαμέσου των ορεινών όγκων της νότιας Αλβανίας και της Ηπείρου, πρόβλημα που όξυνε η έλλειψη επαρκών μηχανοκίνητων μεταφορικών μέσων, η περιορισμένη ποσότητα διαθέσιμων καυσίμων και η μικρή δυναμικότητα των αλβανικών λιμανιών.

Μετά τον εξάμηνο πόλεμο στο Αλβανικό Μέτωπο, η Ιταλία αποτυγχάνει να εισέλθει στο ελληνικό έδαφος. Η Γερμανία, αντιδρώντας στην αποτυχία του εταίρου της και μετά τις εξελίξεις στην Γιουγκοσλαβία, αλλιάζει γραμμή πλεύσης, ενώ έκανε πλάνα για επίθεση στη Σοβιετική Ένωση το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς. Το Μάρτιο του '41, αναλαμβάνει τα ηνία και επιτίθεται στην Ελλάδα δια μέσου Βουλγαρίας. Έτσι όχι μόνο έδωσε έμμεση βοήθεια στους Ιταλούς, αλλά συμπεριέλαβε την εκστρατεία κατάληψης της Βόρειας Ελλάδας, σε ένα ευρύτερο σχέδιο που είχε σκοπό την αποστέριση των Βρετανών από τις Μεσογειακές τους βάσεις ώστε να εξαλειφθεί η απειλή για τις ρουμανικές πετρελαιοπηγές.

Στις 6 Απριλίου 1941, τα γερμανικά στρατεύματα εισβάλλουν θυσσαλέα στο ελληνικό έδαφος με δύο επιχειρήσεις. Την επιχείρηση «Μαρίτα», στην ηπειρωτική Ελλάδα και την

επιχείρηση «Ερμής» από αέρος στην Κρήτη, την 1η Ιουνίου του '41. Με το τέλος των επιχειρήσεων, οι Γερμανοί επέβαλλαν τριζωνική κατοχική διοίκηση, δηλαδή γερμανική, ιταλική και βουλγαρική, μέχρι την αποχώρησή τους από την Κρήτη και τα Δωδεκάνησα στις 9 Μαΐου του 1945.

B. Ο στρατός

Ο ελληνικός στρατός διακρίθηκε για την ικανότητα που είχε στην τακτική διείσδυσης, στην ανατροπή των εχθρικών θέσεων με τολημπρές κινήσεις στα αδύνατά τους σημεία, στην εκμετάλλευση των ιδιοτεροτήτων του εδάφους, των βαθιών πτυχών της ηπειρωτικής και της αλβανικής γης. Αυτή η αποτελεσματικότητα στη λεπτομέρεια γέννησε και τον θρύλο του ανώτερου μαχητικού πνεύματος του Έλληνα στρατιώτη. Σε αντίθεση με τη φασιστική ιταλική λογική, που έδινε μεγάλη προσοχή στη γραμμή κρούσης και υπέτασσε τα πάντα σ' αυτή, οι Έλληνες έριξαν μεγάλο βάρος στην εγκατάσταση ορεινών δικτύων επικοινωνίας των μονάδων, που επέτρεπαν την αποτελεσματική αξιοποίηση του δύσβατου χώρου. Τα δίκτυα αυτά υποστηρίζονταν από μεγάλο αριθμό μεταγωγικών ζώων, πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι στον ιταλικό στρατό. Στις τοπικές κλίμακας αναμετρήσεις, οι Έλληνες αποσπούσαν εύκολα την πρωτοβουλία κάτω από αυτές τις συνθήκες, καθώς, ήταν τελικά πιο ευέλικτοι.

Ο πολυκερματισμός του μετώπου και η διασπορά δημιουργούσαν τους δικούς τους μηχανισμούς. Επέβαλλαν τη συνεχή κίνηση των ανθρώπων ακόμη και όταν το Μέτωπο βυθιζόταν ακίνητο μέσα στο χιόνι. Ο εφοδιασμός έπρεπε να διασχίσει φαράγγια, κοιλάδες, διάσελα, ποταμούς για να φτάσει στην πρώτη γραμμή. Καθώς δεν υπήρχαν στρατωνισμοί μεγάλων μονάδων, αυτή η κίνηση ακολουθούσε αμέτρητο πλήθος διαδρομών. Διαδρομών που γινόντουσαν με τα πόδια καθώς σπάνια οι οδικοί άξονες διασταυρώνονταν με το Μέτωπο, ενώ ο σιδηρόδρομος σταματούσε πολλούς δεκάδες χιλιόμετρα μακριά, στις ανατολικές υπώρειες των ορεινών όγκων. Στη ζώνη του πολέμου η μετακίνηση ήταν υπόθεση μονοπατιών και ζώων. Δεν ήταν μόνο το απόκρημνο του τόπου, η ατελείωτη εναλλαγή κοφτής ανηφοριάς με απότομη κατηφόρα. Ήταν η λάσπη, το χιόνι και ο πάγος που έκαναν την κίνηση επώδυνη, συχνά το ίδιο επικίνδυνη με τη συμμετοχή στη μάχη.

Στις συνθήκες αυτές, το κυριότερο από τα κρυφά όπλα των αντιπάλων ήταν, μαζί φυσικά και τα υποζύγια, η κατάσταση της υπόδνησης τους, των αρβυλών τους. Η αφαίρεση των σε καλή κατάσταση αρβυλών από τους νεκρούς ή τους τραυματίες, φίλους και εχθρούς, ήταν μία από τις ιδιαίτερα προσφιλείς ενασχολήσεις μετά τις συγκρούσεις.

Στην εποχή της ελληνικής ορμής, αυτή η κατάσταση αντιπροσώπευε ένα επιπλέον εχθρό. Οι επίπονες πορείες των επιστρατευμένων μονάδων προς το Μέτωπο και η τριμερής λήσπη που τις συνόδευε έθεσαν μονάδες ολόκληρες εκτός μάχης με την ένδειξη «ανυπόδκτοι». Παρά τις σοβαρές προσπάθειες του Γενικού Επιτελείου Στρατού, το πρόβλημα παρέμεινε οξύ σε όλη τη διάρκεια του πολέμου και έκρινε το αξιόμαχο ή μη των μονάδων.

Στην αρχή οι Ιταλοί πίστευαν ότι θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν προς όφελός τους τα ορεινά μονοπάτια και γύμνασαν εντατικά τις μονάδες τους στη γρήγορη πεζοπορία. Οι Έλληνες αντιμετώπισαν αυτή την τακτική με μονάδες ιππικού. Οι έφιπποι και οι πεζικάριοι αποδείχτηκαν στην αρχική φάση πιο γρήγοροι και ευέλικτοι από τους Ιταλούς πεζοπόρους. Η συντριπτική όμως πλειοψηφία των μετακινήσεων γινόταν με τα πόδια και η πρώτη έντονη εμπειρία των φαντάρων πριν ακόμα πλησιάσουν την γραμμή του πυρός ήταν οι ατελείωτες πορείες προς το μέτωπο που κρατούσαν εβδομάδες ολόκληρες και μετρούσαν κατά δεκάδες ή και εκατοντάδες τα χιλιόμετρα. Η κόπωση, όπως οι στρατιωτικές αναφορές ονόμαζαν, εμφανίστηκε από τις πρώτες μέρες ως παράγων φθοράς του στρατεύματος, πολύ πριν οι πνευμονίες και τα κρυοπαγήματα προστεθούν στη ζωή των μαχητών.

Από τους 350.000 περίπου μαχητές που πήραν μέρος στις μάχες, 75.000 γύρισαν πίσω ως παγώπηκτοι, τραυματίες ή ασθενείς. Ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς ξαναγύριζαν στις μονάδες τους μετά την αποκατάσταση της υγείας τους. Τελικός κριτής κλήθηκε να είναι ο χώρος: η εξάντληση που προκαλούσε η καθήλωση των πολέμιων στα παγωμένα υψόμετρα. Από το Τεπελένι ως την Κλεισούρα, ο πόλεμος έγινε πόλεμος φθοράς. Και το κρυοπαγήμα κεντρικός παρανομαστής της έμμεσης αυτής αναμέτρησης.

Παραμένει πάντως γεγονός ότι η φθορά του στρατεύματος ήταν περισσότερο υπόθεση αντίληψης και κόπωσης παρά εξάντλησης από τις απώλειες που ο πόλεμος προκαλούσε. Οι συνολικές απώλειες σε νεκρούς του πολέμου ήταν 13.600. Αν προσθέσουμε στον αριθμό αυτό τους εξαφανισθέντες φθάνουμε σ' ένα σύνολο 15.000 περίπου. Για τις 182 μέρες του πολέμου, ως τις 27 Απριλίου 1941, ο αριθμός αντιστοιχεί σε 83 νεκρούς την ημέρα. Πρόκειται για αύξηση της τάξης του 30% της ημερήσιας φυσικής θνησιμότητας της πρόσφατης προπολεμικής περιόδου. Το ποσοστό είναι σημαντικό βέβαια αν υπολογιστεί το φύλο και η ηλικία των νεκρών της Αλβανίας αλλά όχι εξαντλητικό για μια κοινωνία αρκετά εξοικειωμένη με το θάνατο. Ο μέσος όρος ζωής στην Ελλάδα έφθανε τα 34 χρόνια έναντι 53 στην Ιταλία και 60 στη Γερμανία. Με 6.000 πρόωρους θανάτους

από φυματίωση τον χρόνο και με άλλους τόσους από τους πυρετούς της ελονοσίας, οι 13.000 συνολικά νεκροί του αλβανικού εξαμήνου δεν αποτελούσαν κάτι το εξαιρετικό, κάτι το αβάστακτο. Στους 250.000 φυματικούς, οι 25.000 χιλιάδες ανάπηροι του πολέμου αθροίζονταν σε μια εικόνα θλίψης. Σε μια κοινωνία γεμάτη από αρρώστιες, οι τραυματίες μπορούσαν ακόμα να συγκινούν περισσότερο. Με άλλα λόγια η κοινωνία δεν κλονίστηκε από το αίμα του πολέμου έτσι ώστε να διστάσει λίγο αργότερα, να πάρει ξανά τους δρόμους της αναμέτρησης και του θανάτου, τους δρόμους της Αντίστασης.

Γ. Ο λαός

Όταν στην αρχή της Κατοχής η εξάρθρωση του συστήματος μεταφοράς και διανομής των προϊόντων έφερε την εικόνα της ανεπάρκειας του κράτους μαζί με την απειλή της πείνας, ελάχιστοι ήταν εκείνοι που μπορούσαν να προβλέψουν αυτό που θα ακολουθούσε με τη λήξη του πολέμου την άνοιξη του '41. Αρχικά φάνηκε ιδιαίτερα έντονα η έλλειψη δημητριακών. Πολύ γρήγορα όμως όλα τα είδη τροφίμων εξαφανίστηκαν. Από πολύ νωρίς επιβλήθηκε δελτίο στο ρύζι, το ελαιόλαδο και τη ζάχαρη. Και ενώ οι ιταλικές και γερμανικές δυνάμεις κατοχής αναλίσκονταν σε μεταξύ τους παιχνίδια εξουσίας, η ελληνική κοινωνία στην κυριολεξία πέθαινε από την πείνα. Τα αστικά κέντρα που πλήγηκαν κυρίως ήταν η Αθήνα, ο Πειραιάς, η Ερμούπολη και η Χίος. Η χώρα δεν ήταν αυτόκλητος και προπολεμικά σε γεωργικά προϊόντα. Η παραγωγή μειώθηκε ακόμη περισσότερο από την απουσία των ανδρών στις αγροτικές καλλιέργειες λόγω της επιστράτευσης του '40. Η ύπαιθρος έπαψε να τροφοδοτεί ομαλά τις πόλεις, μετά το ναυτικό αποκλεισμό και την κατάρρευση των χειρσαίων συγκοινωνιών, εξαιτίας των ανώμαλων συνθηκών και της έλλειψης βενζίνης. Οι γεωργοί απέφευγαν το κρατικό πληθωριστικό χρήμα και προτιμούσαν να πωλούν το πλεόνασμα τους σε ιδιώτες που τροφοδότησαν, τις περισσότερες φορές, τη μαύρη αγορά.

Τα περισσότερα από τα θύματα του λιμού ανήκαν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα που δεν είχαν οικονομικά μέσα για να επιβιώσουν στις δύσκολες ημέρες ή ήταν τα πιο ευάλωτα μέλη του κοινωνικού συνόλου, τα παιδιά, οι άρρωστοι, οι ηλικιωμένοι. Το κλείσιμο εργοστασίων, η παύση ή υπολειτουργία άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων, τους στέρησε το μόνο μέσο επιβίωσης, το μεροκάματο ή το μισθό τους. Ο λιμός ανεξάρτητα από τα αίτια, ανέδειξε, τραγικά, την ανισότητα της ελληνικής κοινωνίας και το πώς η ανισότητα αυτή απέναντι στη ζωή οδηγεί τελικά και σε ανισότητα απέναντι στη συμφορά και στο θάνατο.

Οι μαρτυρίες είναι αποστομωτικές αλλιώς και οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν με σκοπό

να συγκινήσουν· αποσκελετωμένα και πρησμένα κορμιά, κραυγές πείνας και πόνου, ψάξιμο στους σκουπιδοντενεκέδες, μεγάλες ουρές για συσσίτιο, πρόχειρα ανοιγμένοι ομαδικοί τάφοι.

Στους 3.096 καταγεγραμμένους θανάτους τον Ιανουάριο του 1942 στην Αθήνα, οι 1.314 (42,44%) οφείλονται, σύμφωνα με τα πιστοποιητικά θανάτου στον υποσιτισμό ή την αστία. Αν στους θανάτους αυτούς συμπεριληφθούν και οι θάνατοι που συνδέονται με ασθένειες άμεσα ή έμμεσα με την πείνα το ποσοστό ξεπερνά κατά πολύ το 50%. Ο Πειραιάς με 205.404 κατοίκους το 1940, δοκιμάστηκε εξίσου από το λιμό. Οι 6.036 θάνατοι από το Νοέμβριο του 1941 έως και το Μάρτιο του 1942 είναι πέντε φορές περισσότεροι από τους θανάτους των αντίστοιχων μηνών του προηγούμενου έτους. Τους τρεις πρώτους μήνες του 1942 πέθαναν 1.012 Ερμούπολίτες, το 5,7% του τότε πληθυσμού, που ανερχόταν σε 17.703 κατοίκους, δηλαδή περίπου 60 στους χίλιους. Από τους πρώτους 100 θανόντες τον Ιανουάριο του 1942 στη Χίο πάνω από 4/5 κατοικούσαν στην πόλη και οι υπόλοιποι στο χωριό Κάμπος. Περίπου ο ένας στους τρεις ήταν πρόσφυγες Μικρασιάτες.

Το τίμημα που κατέβαλαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου δεν εξαντλείται στην απώλεια ανθρώπινου δυναμικού. Τρομακτικές υπήρξαν, επίσης, οι υλικές καταστροφές στον ελληνικό χώρο κατά τις πολεμικές επιχειρήσεις και την εχθρική κατοχή. Την επόμενη της Απελευθέρωσης, το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού κεφαλαίου, δηλαδή της υποδομής και του πλούτου που ο ελληνικός λαός είχε δημιουργήσει με τον μόχθο του, για ένα αιώνα και πλέον, κείτονταν σε ερείπια ή είχε υποβαθμιστεί, ενώ βίαιη και δεινή αναστάτωση είχε επέλθει και στην κατανομή του πληθυσμού ανά τον ελληνικό χώρο.

Οι κοινωνικές συνέπειες ήταν εξίσου σημαντικές αφού η πείνα και ο πληθωρισμός οδήγησαν σε σοβαρή ανακατανομή του πλούτου, με αποτέλεσμα την ένταση των ταξικών αντιθέσεων. Οι αντιθέσεις αυτές δεν μπορούν να αποσυνδεθούν με τις συγκρούσεις της Κατοχής και αργότερα του Εμφυλίου. Οι ανακατατάξεις στη διανομή του πλούτου που συνέβησαν στη διάρκεια της Κατοχής επέδρασαν βαθιά στην μεταπολεμική κοινωνία και οικονομική κατάσταση.

Επίλογος

Δεν αρκούν δεκαπέντε λεπτά λόγου για να ξεδιπλωθεί μια τόσο σκληρή περίοδος της ιστορίας μας. Δεν αρκούν μερικές εκατοντάδες λέξεις να περιγράψουν τα πάθη των ανθρώπων που βρέθηκαν στη δίνη του πολέμου. Οφείλουμε να μάθουμε και να αναρωτηθούμε ο καθένας χωριστά και όλοι μαζί για το πώς και το γιατί. Οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε τι μας δίδαξαν τα σκληρά χτυπήματα της ζωής.

Δεν υπάρχει πια χρόνος για ατέρμονες συγκεντρώσεις όπου συζητούνται, νόρμες, διαδικασίες και καταστατικά. Δεν υπάρχει πια χρόνος για παραλογισμούς, καιροσκοπισμούς και φουσκωμένους εγωισμούς.

Ξέρουμε καλά όλοι ότι όταν αυτός ο τόπος βρίσκεται αντιμέτωπος με προκλήσεις, κερδίζει και δικαιώνεται όταν τις αντιμετωπίζει με ομοψυχία.

Τιμή στους νεκρούς, τιμή στους Έλληνες που πάλεψαν για την πατρίδα!

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Βιβλιογραφία

Γενικό Επιτελείο Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, «Ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος, 1940-1941. Η ιταλική εισβολή, 28 Οκτωβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου 1940», Αθήνα 1960

ΔΟΞΙΑΔΗΣ, Κωνσταντίνος «Αι θυσίαι της Ελλάδος στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο» *Les Sacrifices de la Grèce à la Seconde Guerre mondiale, The Sacrifices of Greece in the Second World War*, πανομοιότυπο, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Αθήνα, 2014

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ευάγγελος «Πόλεμος, 1940-1941» στο *Η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά 1936-1941, ΕΞΙ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ*, επιμ. Ευαν. Χατζηβασιλείου, Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, 2010

ΕΛΥΤΗΣ, Οδυσσέας «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αιβανίας» 9^η εκδ., Ικαρος, Αθήνα, 2005

FISCHER, Fritz *Aims in the First World War*, W. W. Norton & Company, London, 1967

ΚΑΒΑΛΑ, Μαρία «Πείνα και επιβίωση», στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, Η Εμπόλεμη Ελλάδα - Κατοχή και Αντίσταση - Εμφύλιος*, 8^{ος} том., Ελληνικά Γράμματα, 2003

ΛΟΥΚΟΣ, Χρήστος «Η πείνα στην Κατοχή», στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα Β' Παγκόσμιος Πόλεμος 1940-1945 Κατοχή-Αντίσταση*, Γ' том., Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2007

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Γιώργος «Ο πόλεμος του 1940-1941» στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, Η Εμπόλεμη Ελλάδα - Κατοχή και Αντίσταση - Εμφύλιος*, 8^{ος} том., Ελληνικά Γράμματα, 2003

ΜΠΟΥΡΝΟΒΑ, Ευγενία «Θάνατοι από πείνα: η Αθήνα το χειμώνα του 1941-1942» στο *ΑΡΧΕΙΟΤΑΞΙΟ*, 7, Αρχαία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, Αθήνα, 2005

RODOGNO, Davide *Fascism's European Empire: Italian Occupation During the Second World War*, Cambridge University Press, 2006

RODOGNO, Davide «Το *Spazio vitale* του φασισμού και η είσοδος της Ιταλίας στον πόλεμο» στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα Β' Παγκόσμιος Πόλεμος 1940-1945 Κατοχή - Αντίσταση*, Γ' том., Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2007

ΤΕΡΖΑΚΗΣ, Άγγελος «Ελληνική Εποποιία, 1940-1941», 2^η εκδ., Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1980

ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ, Χρήστος «Η πορεία της Ευρώπης προς τον πόλεμο» στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα Β' Παγκόσμιος Πόλεμος 1940-1945 Κατοχή - Αντίσταση*, Γ' том., Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2007

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

**ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
Δ/ΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΝ**